

Abdüllâtif Naci Eldeniz (1875-1948)

Naci Paşa, 1875 (1291) yılında Manastır'da dünyaya gelmiştir. Annesi Fatma Canan Hanım, babası Zaimoğullarından Halil Bey'dir. İlkokuldan sonra Manastır'da bulunan askerî rüşdiye ve idadide öğrenimini tamamladıktan sonra, 14 Haziran 1890'da Harp Okulu'na girmiş ve bu okuldan 23 Mart 1893'te mülazım-ı sâni (teğmen) rütbesiyle mezun olmuştur.

İlk görev yeri, 3. Ordu'ya bağlı olarak İşkodra'nın Tuz kazasında bulunan bir alaydır. Buradaki görevi kısa sürmüş ve 28 Temmuz 1893'te kurmay öğrenimi görmek üzere Almanya'ya gönderilmiştir. Burada iken Koblenz şehrinde, 6. Ren Piyade Alayı'nda staj yapmıştır. Ağustos 1895'te mülazım-ı evvelîğe (üsteğmen) yükseltilmiştir. Şubat 1897'de eğitimini tamamladıktan sonra yurda dönmüştür. Mart 1897'de Edirne'ye tayin edilmiş, bir ay sonra başlayan Osmanlı-Yunan Savaşı sırasında, Çanakkale Boğazı'nın her iki tarafından bulunan redif birliklerinin talim ve terbiyesiyle görevlendirilmiş, ayrıca Kabatepe tahkimatında bulunmuştur.

18 Nisan 1897'de Harp Okulu ders nazırlığı yardımcılığına atanmıştır. Tam da bu dönemde başlayan Osmanlı-Yunan Savaşı'nda bulunmuştur. Harp Okulunda görev yapmış olduğu uzun yıllar boyunca, talim muavinliği, ders nazırı muavinliği gibi görevlerde bulunmuş, Askerî Tabiye dersini vermiş, başta **Mustafa Kemal Paşa** olmak üzere, daha sonra hem askerî hem de siyasî anlamda önemli kademelere gelecek olan isimlerin öğretmenliğini yapmıştır. (**Cebesoy**, anılarında "Mustafa Kemal [öğretmenleri arasında] en ziyade Naci Bey'i sayar severdi. Hatırımında yanlış kalmadı ise Manastır'dan tanışıyorlardı." demektedir.)

Harp Okulu'nda görevli iken, 5 Aralık 1900'de kolağası, 21 Nisan 1902'de binbaşı, 20 Mayıs 1907'de kaimmakam (yarbay) rütbelerine yükseltilmiştir. 1908 yılında kısa bir süre 6. Alay kumandanlığı görevinde bulunmuştur. 27 Nisan 1908'de albaylığa terfi ettirilmişse de 7 Ağustos 1909 tarihli Tasfiye-i Rütüb (Rütübelerin Tasfiyesi) Kanunu gereğince rütbesi binbaşılığa indirilmiştir.

Ağustos 1909 - Temmuz 1910 arası dönemde sırasıyla; 1. Ordu emrinde Genelkurmay 1. Şube'de, Piyade Danışma Encümeni'nde, İstanbul Jandarma Okulu Müdürlüğü'nde, Genelkurmay Dairesi'nde ve Beylerbeyi'nde kurulan İhtiyat Zabitan Mektebi Komutanlığı'nda görev yapmıştır. 26 Temmuz 1910'da burada başladığı görevini yaklaşık iki yıl boyunca sürdürdükten sonra, 27 Temmuz 1912'de Maltepe Piyade Endaht Mektebi (Atış Okulu)'nde görevlendirilmiştir. Ardından kısa bir süre Kanunlar ve Tüzükler Komisyonu üyeliğinde bulunmuş, 27 Kasım 1912'de de Harp Okulu Alay Komutanlığı görevine getirilmiştir. Balkan Savaşları sırasında karargâh-ı umumide görev almış, II. Balkan Savaşı sırasında, başkumandan vekili **Müşir İzzet Paşa**'nın seryaverliğini yapmıştır. Burada görevli iken 29 Kasım 1914'te bir kez daha kaimmakam (yarbay) rütbesiyle taltif edilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı bu dönemde Şubat 1915'e kadar bu görevde kalmış, 15 Şubat'ta Tümen Komutanı yetkisiyle 3. Ordu Öğretim Kurulu Başkanlığı görevine getirilmiştir. 13 Ocak 1917'de mirliva (albay) olduktan sonra, 16 Mart 1917'de, yine 3. Ordu bünyesindeki Depo Kıtaları Müfettişliği görevine atanmıştır. Yine bu dönemde, Osmanlı Devleti'nin müttefikleri olan Almanya ve Avusturya'nın savaştığı cephelerde incelemelerde bulunmuştur.

Kayzer Wilhelm II'nin Ekim 1917'de İstanbul'a yapmış olduğu ziyarete, bir nevi iade-i ziyaret şeklinde yapılan fakat yaşlı ve hasta sultan Mehmet Reşad'ın yerine **Veliâht Vahdettin** tarafından 15 Aralık 1917- 4 Ocak 1918 tarihleri arasında gerçekleştirilen ve Mustafa Kemal Paşa'nın da katılmış olduğu Almanya seyahatinde, "askerî müşavir" olarak

bulunmuştur. Alıncayı iyi bilmesinden dolayı gezi sırasında Vahdettin'e tercümanlık yapmıştır. 5 Mart 1918'de şehzadelerin askerlik öğretmenliğine ve aynı zamanda Veliht Vahdettin'in yaverliğine getirilmiştir.

Mondros Mütarekesi'nden sonra Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'a geldiği ve Anadolu'ya geçmeden önce birkaç kez Padişah Vahdettin ile görüştüğü malumdur. Bu görüşmelerin gerçekleşmesinde Naci Bey aracılık yapmıştır.

Millî Mücadele'nin ilk yıllarında, 15 Eylül 1920'de Konaklar Genel Müfettişliği, 17 Aralık 1920'de de Askerî Okullar Genel Müfettişliği görevlerinde bulunduktan sonra, 25 Ağustos 1921'de Anadolu'ya geçerek Millî Mücadele'ye katılmıştır. Aynı zamanda Askerî Okullar Müfettişliği görevine burada devam etmiştir.

9 Mayıs 1922'de 7. Fırka Komutanlığı'na getirilmiş ve Büyük Taarruz'a katılmıştır. Başkomutan Meydan Muharebesi sonrası 31 Ağustos 1922'de Mirliva rütbesine terfi ettirilmiştir. Mart 1923'de tekrar Askerî Okullar Müfettişliği görevine dönmüştür.

Cumhuriyetin ilanı sonrasındaki ilk görev değişikliği, 3 Nisan 1924'te olmuş ve bu tarihte Piyade ve Makineli Tüfek Müfettişliğine getirilmiştir. Haziran-Kasım 1924 arasında, Fransa, İngiltere, Polonya ve İtalya'ya Avrupa ordularının ve askerî teşkilatlarının yapısını incelemek üzere gönderilen altı kişilik heyete başkanlık yapmıştır. Dönüşte bir rapor hazırlayarak Erkânıharbiye-i Umumiye riyasetine sunmuştur.

Seyahat dönüşünde, Konya'da bulunan 5. Kolordu komutanlığına atanmıştır. 3 yıla yakın yürütmüş olduğu bu görevi sırasında, **Şeyh Sait İsyanı**'nın bastırılmasında Diyarbakır bölgesinde önemli bir rol oynamıştır.

30 Ağustos 1927'de ferik rütbesine getirilmiştir. 9 Kasım 1927'de Afganistan Hükûmeti Harbiye Vezareti Müsteşarlığı ile görevlendirilmişse de Afganistan Hükûmeti ile yapılacak sözleşme ve çeşitli muameleler bitene kadar, geçici olarak Erkân-ı Divan-ı Harbi (Askeri Mahkeme) ferik üyeliğine atanmıştır. Bu arada Mayıs 1928'de Türkiye'yi ziyarete gelen Afgan Kralı **Amanullah Han**'ın mihmandarlığını yapmıştır. 8 Temmuz 1928'de Afganistan ile ilgili görevi iptal edilmiş ve Erkân-ı Divan-ı Harbi'de istihdam edilmeye devam edilmiştir. 24 Eylül 1928'de kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır.

III. Yasama döneminde, İhsan (ERYAVUZ) Bey'in milletvekilliğinin düşürülmesinden sonra boş kalan Cebelibereket milletvekilliği için yapılan ara seçimlere katılmış ve 230 oyla Cebelibereket milletvekili seçilmiştir. IV. dönemde de Cebelibereket milletvekilliği yapan Eldeniz, 1933 yılında Cebelibereket vilayetinin ilga edilerek kazaya dönüştürülmesiyle, V., VI. ve VII. dönemde Meclis'te Seyhan milletvekili olarak yer almıştır. Meclis'te milletvekili olarak bulunduğu dönemlerde; "Müdafaa-i Milliye Encümen üyeliği", "Meclis Hesaplarını Tetkik Üyeliği", "Hariciye Encümeni üyeliği" görevlerini yürütmüştür. Ağustos 1939'da Oslo'da ve Nisan 1940'da Lugano'da gerçekleştirilen Uluslararası Parlamentolar Birliği Konseyi'ne katılan Türk heyetine başkanlık yapmıştır. 1946 seçimlerinde aday olmayan Eldeniz, aynı yıl Ziraat Bankası'nın Maliye Bakanlığı üyeliğine atanmıştır.

Sadrazam Kamil Paşa'nın kızı Makbule Hanım ile evli olan Naci Eldeniz'in, Perihan adında bir kızı vardır. Eldeniz, Almanca ve Fransızca bilmektedir.

Eldeniz'in eserleri arasında, askerî eğitimle ilgili çeviri eserlerden *Tabsıra* (1899), Maltepe Piyade Endaht Mektebi Müdürü Von Byren'in yazmış olduğu *Manganın Usûl-i Talimi* (1920) adlı eserin çevirisi, yine bir çeviri olan ve 1905 Rus-Japon Harbi'nin anlatıldığı *Asya-yı Şarki Sefer-i Ahirinde Japonların Suret-i Taarruzları* (1906), Millî Mücadele'ye katılmak üzere Anadolu'ya geçtikten sonra Konya'da bastırılmış olduğu *Sunuf-ı Muhtelifenin Müttehiden Sevk ve İdâre ve Muharebesi* (1922), Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusunda Genelkurmay 1. Başkanı olarak görev yapmış olan

Von Seect'ten yapmış olduğu *Bir Askerin Düşünümleri* (1929) adlı çeviri ve otuzlu yıllarda Türk Tarihinin Ana Hatları eserini oluşturmak üzere yapılan müsvedde çalışmalarından biri olan *Büyük İskender-Dara* (1933) sayılabilir. Ayrıca birçok şiiri bulunan Eldeniz'in en tanınmış şiiri *Rumeli Mersiyesi*'dir.

Eldeniz'in askerî safahatı sırasında almış olduğu nişan ve madalyalar şunlardır: İkinci Rütbeden Mecidi Nişanı, Gümüş İmtiyaz Madalyası, Avusturya Macaristan Liyakat Madalyası, ikinci dereceden Kartal ve Krone dö Prus Nişanı, üçüncü dereceden Karadağ Prensi Danilo Nişanı, ikinci dereceden Sırbistan Hükümeti Nişanı, üçüncü rütbeden Romanya Merit Nişanı ve TBMM tarafından kırmızı-yeşil şeritli İstiklâl Madalyası.

20 Mart 1948'de vefat eden Naci Paşa, Ankara Asri Mezarlığı'na defnedilmiştir. 31 Ağustos 1988'de naaşı buradan alınarak Devlet Mezarlığı'na nakledilmiştir.

Efdal AS

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

BOA, İ..TAL/276-17-0, 12.01.1320 (Mekteb-i Harbiye talim muallimi Kolağası Naci Bey'in terfii).

BOA, İ..TAL/447-60-0, 26.03.1326, (Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne ders nazırı muavini Kaymakam Naci Bey'in terfii rütbesine dair).

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

BCA, BEO/4637- 347770-0, 17.09.1336 (Miralay Naci Bey'in Konaklar Müfettiş-i Umumiliğine Tayini).

BCA, 30-10-0-0/45-292-6, 20.08.1925, (Avrupa'nın ordularının askerî müesseselerini ve teşkilatlarını incelemeye giden Naci Paşa ve Cemil Bey'in raporlarının üst yazısı).

BCA, 30-11-1-0/35-29-18, 09.11.1927. (Tümg. Naci'nin Afganistan Harbiye Bakanlığı Müsteşarlığına tayini).

BCA, 30-11-1-0/36-36-7, 26.12.1927. (Afganistan Harbiye Bakanlığı Müsteşarlığına seçilen Korg. Naci'nin işlemleri bitene kadar Gn.Kur.Bşk. ferik üyeliğine tayini).

BCA, 30-11-1-0/41-21-16, 08.07.1928 (Erkân-ı Divan-ı Harp üyeliğine Korg. Naci'nin tayini).

BCA, 30-11-1-0/42-29-4, 24.09.1928. (Divan-ı Harp üyesi Naci Paşa'nın emekliye sevki)

BCA, 30.10.00/74.487.2, 01.11.1928. (Cebelibereket milletvekilliğine seçilen Naci'nin mazbatasının sunulduğu)

BCA, 30-18-1-2/112-68-4, 24.10.1946, (T.C. Ziraat Bankası İdare Meclisi Başkanlığına Muhlis Erkmen'in, üyeliklere M.Müfit Kansu, Naci Eldeniz, Şükrü Ali Ögel, Reşat Mimaroğlu'nun tayini)

TBMM Arşivi

Naci Paşa'nın Tercüme-i Hal Belgesi, Devre 3, Sicil No: 678.

MSB Lodumlu Arşivi

Abdullatif Naci Eldeniz'in Askeri Safahat Belgesi, Sicil No: 1309- 17.

II.Resmî Yayınlar

TBMM Zabıt Ceridesi

III.Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet (23 Mayıs 1928), (21 Ağustos 1939), (4 Nisan 1940), (1 Eylül 1988).

IV.İnceleme Yapıtlar

ATAY, Falih Rifkî, **Atatürk'ün Bana Anlattıkları - Mustafa Kemal'in Ağzından Vahidettin**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2005.

AYVAZOĞLU, Beşir, **Defterimde Kırk Suret**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1999.

BYREN, V., **Manganın Usûl-i Talimi**, (Çev: Halil oğlu Naci), Mekteb-i Harbiye Matbaası, İstanbul, 1920.

CEBESÖY, Ali Fuat, **Sınıf Arkadaşım Atatürk**, İnkılap ve Aka Kitabevi, Baha Matbaası, İstanbul, 1967.

LOTOİSK, V. Freiherr, **Asyâ-yı Şarkî Sefer-i Ahîrinde Japonların Suret-i Taarruzları**, (Çev: Halil oğlu Naci), Mekteb-i Fünun-i Harbiyye-i Şâhâne Matbaası, İstanbul, 1906.

NACİ [Eldeniz], **Büyük İskender-Dara**, Türk Tarihinin Ana Hatları Eserinin Müsveddeleri No: 29, Başvekalet Müdevvenat Matbaası, Ankara, 1932.

NACİ [Eldeniz], **Tabşıra**, A. Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul, 1899.

NACİ [Eldeniz], **Sunuf-ı Muhtelifenin Müttehiden Sevk ve İdâre ve Muharebesi**, Babalık Matbaası, Konya, 1922.

ÖZTÜRK, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi**, TBMM III. Dönem, TBMM Vakfı Yayınları, C.III., Ankara, 1995.

SEECT, V. Hans, **Bir Askerin Düşünümleri**, (Çev: Halil oğlu Naci), Büyük Erkânıharbiye Reisliği X. Şube, Ankara, 1929.

SÖNMEZ, Cemil, **Atatürk'ün Yetişmesi ve Öğretmenleri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2004.

Türk İstiklâl Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, (2. Baskı), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1989.

YARAR, Hülya - Mustafa DELİALİOĞLU, **Cepheden Meclise**, Milli Savunma Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999.

17/08/2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/abdullatif-naci-eldeniz-1875-1948/?pdf=3897> adresinden erişilmiştir